

ולדעת הגאון חזו"א עלינו לחלק בין דין מרחק קשר גודל למרחק ג' אצבעות, ששם ודאי צריך שבשעת ההטלה לא יהיו הציציות רחוקות מהכנף ג' אצבעות, ואם תלאן באמצע הבגד ואח"כ הזיון פסול משום תולמ"ה (וכמש"כ המג"א יא סקט"ו), שהרי לא עשה ציצית בכנף. וצריך באור, דהכא נמי נאמר שאין עשייתו 'על הכנף' אלא תחתיו. אמנם על כרחנו לחלק בין הדינים, שהרי נראה שאם הטיל תוך ג' ואח"כ המשיך הבגד עד שנתרחקו מהשפה יותר מג' – פסולה, כדמוכח מהסידים הראשונים שלא היו תולים מיד אלא בסוף האריגה. ואין אומרים בזה כמו שאמרו בקשר גודל 'בשעת עשיה אתמר', כי סוף סוף אין עתה ציצית בכנף. ועל כרחך ששונה דין הרחקת קשר גודל שבעצם נחשב שיש ציצית בכנף אלא שמחוסר תיקון וכמש"כ החזו"א.

י' אחד מינייהו עדיף כתרי מינן' – משום שאויר ארץ ישראל מחכים (ע' שטמ"ק כתובות עה).
ואף על פי שבני ארץ ישראל פקחים וחריפים מבני בבל, ככלל אנו נוקטים אנו להלכה כפי התלמוד הבבלי בניגוד לתלמוד ארץ ישראל. והטעם – כפי שכתב הרי"ף בסוף מסכת עירובין – לפי שתלמוד בבלי נכתב לאחר התלמוד הירושלמי והלכתא כבתראי, לפי שראו את דברי קודמיהם (שו"ת מהרי"ק פד; צא: קפא).
ע"ע במובא ביוסף דעת כתובות עה.
טעמים נוספים לכך שהלכה כתלמוד הבבלי – ע' במובא ביוסף דעת חגיגה י.

'מינן לציצית בעובד כוכבים שהיא פסולה...' אם התחיבה לבדה נעשית ע"י נכרי, והקשירה והכריכות בישראל – ע' בקונטרס שבסוף הספר, פרק רביעי ו. ואם נעשתה חוליה אחת עם קשריה ע"י ישראל, ואח"כ המשיך נכרי בעשיית הגדיל – ע"ש סעיף יא.

'ע"ב) 'עשאן מן הקוצים...' כמה מהראשונים פרשו [דלא כפרש"י] 'קוצים' – צמר הנאחז בקוצים. 'נימין' – הנתלשים מן הבהמה. וטעם הפסול, יש מי שכתב משום שאין ראוי לעשות בגדים מאותם שאריות צמר, והרי נאמר ציצית הכנף. ויש שכתב הטעם משום ביוזי מצוה. וכתבו הפוסקים להלכה לחוש לשיטות אלו (ע' אר"ח יא,ה).

'הא תכילתא היכי צבעיתו לה...' בדין צביעת התכלת לשמה, ע' בקונטרס שבסוף הספר פרק שמיני ג.

דף מג

'מאי אין לה בדיקה נמי דקאמר אטעימה.' פרש"י בלשון אחת: אין אדם יכול לבדוק הצמר אם לשם תכלת נצבע אם לטעימה לשם נסיון. ואם תאמר לפי זה תפלין וציצית שוים הם, שהרי גם לתפלין אין בדיקה אם נעשו לשמה אם לאו.
וי"ל סתם תפלין אין חוששים שנעשו לשם דבר אחר [ואפילו בעיבוד העור אין חוששים לשלא לשמה, לפרש"י במומחה ולפירוש התוס' בכל אדם], הלכך אין צורך בבדיקה אלא לענין חסרות ויתרות, משא"כ ציצית יש לחוש שמא לא נצבעו החוטים לשם מצוה אלא לשם נסיון. ומלתא דשכיחא היא, שהרי אמרו לעיל גזירה משום טעימה, ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן.

'אין אדם רשאי למכור טלית מצוייצת לעובד כוכבים עד שיתיר ציציותיה. מאי טעמא? הכא תרגימו משום זונה. רב יהודה אמר: שמא יתלוה עמו בדרך ויהרגנו'. יש שכתבו שבזמן הזה אין שייך הטעם האחרון. [ונפקא מינה במסירת טלית לגוי במשכון, שאין לחוש משום זונה במשכון, הלכך מותר בזמן הזה] (עפ"י משנ"ב ובאור הלכה סו"י כ).

ואולם בספר כף החיים (כ, יב) כתב: 'ולי נראה דאיתא ואיתא, דהא שמענו כמה וכמה פעמים שעשו וגם בקשו לעשות ר"ל. ודברי רז"ל אינם זויים ממקומם' (וכן משמע בערוך השלחן כ, ד. אך ע' במאירי ע"ז כו. שגורות ותקנות כלפי נכרים משום חשש שפיכות דמים לא נאמרו אלא על העמים הקדומים שאינם גדורים בנימוסים ובלת). בבאור הלכה העיר על הח"א שכתב לאסור אף במשכון, והלא הוא עצמו כתב שבזמן הזה בטל הטעם ד'שמא יתלוה'. ולטעם השני הרי אין לחוש במשכון כמש"כ הגר"א.

ויש לישב בכמה אופנים; אפשר שהח"א סובר שאעפ"י שבטל הטעם לא בטל האיסור, ומה שכתב דליתא לטעם ד'שמא יתלוה' אין מזה נפקתא לדינא. ועוד י"ל שבנמו"י (יג בדפי הרי"ף) מפורש שאף לטעם דזונה חוששים בפקדון ומשכון [יש לפרש טעמו כפירוש הראשון שברש"י, שמא יתחזה בטלית לישראל והרי מכשילה ב'לא תתחנן בס'. או שמא ישאיל לה לזמן או בתורת ערבון]. ועוד, הרי כתב הנמו"י ש'יהרגנו' לאו דוקא, שכמו כן חוששים שמא יאכילנו דבר איסור אלא שנקטו הדבר החמור, וא"כ למכשול י"ל שחוששים גם עתה.

פרטי דינים והערות בענין נשים בציצית – ע' בקונטרס שבסוף הספר פרק חמשי טו–טז.
ובדין כסות לילה וכסות סומא ע"ש בפרק שני יא–יג; פרק חמשי כא.

(ע"ב) 'מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים... ורקיע לכסא הכבוד'. התכלת הוא גוון היראה, כמו שאמרו בזהר (ס"פ שלח); שבכל מצוה יש ענין מיוחד, והציצית ענינה וסגולתה הוא לעורר יראה בלב האדם. והיראה היא המביאה לידי זכירה במצוות השי"ת ושללא לתור אחר דמיונות, כי הדמיונות גוברות בלב בני אדם רק מצד שכחת האמת שבה דבוק נפש הישראלי, שהשכחה באה מפני העצלות אשר מפלת תרדמה, וע"י יראה ופחד ה' מתעורר האדם משנתו. וזהו 'כסא הכבוד' ששם גילוי שכינה המביא מורא גדול. וכן הרקיע הוא בחינת כסא הכבוד כמו שנאמר השמים כסאי.

וענין הכסא הוא מקום מושב המלך. ואין מקום מכיל ומחזיק ישיבת השי"ת כלומר משיג מציאותו, אלא כבישת התאוות, כי התאוה היא מסך המבדיל מלהשיג רוחניות, שכל זמן שדבוק בחומר אי אפשר להשיג רוחניות. והיראה היא הכובשת את התאוה, נמצא על ידי פתיל תכלת המביא לאדם יראת שמים, יכול לזכות האדם למדרגת 'כסא' (עפ"י קומץ המנחה עט, עמ' 75; מחשבות חרוץ עמ' 21). רמזים וענינים נוספים – ע' בספר משך חכמה שלח ד"ה כל וד"ה כוונת; דעת חכמה ומוסר מא (עמ' קכב); משנת ר' אהרן (עמ' קטז); בן יהודע כאן; שיחות מוסר (תשל"ב יט); עלי שור ח"א ב, יז.

'חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום...' הנה כמה דינים והנהגות בדין 'מאה ברכות', מלוקטים מספרי חכמים אחרונים; –

השומע ברכה מחברו ויוצא בה, כגון ברכת שופר או סוכה – עולה לו הברכה לחשבון מאה ברכות. והוא הדין למברך להוציא אחרים והוא עצמו אינו יוצא בה (הגרשו"א. בספר שיח הלכה ח"ב בתחילתו). וכל שכן לשליח ציבור, יוצא ידי חובת מאה ברכות בחזרת התפילה (שם). ולענין השומעים, נסתפק במשנה ברורה (סו סקי"ד) האם מונים להם חזרת ש"ץ למנין מאה ברכות. ואולם עניית 'אמן' אחר ברכה שאינו מחויב בה או שאינו יוצא בה, אינה עולה במנין מאה ברכות (עפ"י שו"ת מב"ט ח"א ק"ז).

(מובא בשם הגרשו"א זצ"ל שהיה מעורר כמה פעמים שלא לדלג הפיוט 'מי א-ל כמוך' בחזרת הש"ץ בשחרית דיוהכ"פ, מפני שהוא מיוסד על סדר ברכות שמונה עשרה ונזכר באחרונים שהוא מועיל להשלמת מאה ברכות. וכן היה מיעץ לאנשים בעת צרה ר"ל, כששאלוהו במה להתחוק, שיקבלו על עצמם זהירות בענין זה בכל יום ויום [וע' ב"ח סי' מו, שחובת מאה ברכות בכל יום נתקנה להצלה מסכנת מיתה ח"ו, כמו שהיה קודם שתיקן דוד מאה ברכות]. עפ"י הליכות שלמה פכ"ב הערה 92).

נראה שהיום הולך אחר הלילה שלפניו כבשאר הלכות. וברכת המזון של סעודה שלישית בשבת הנאמרת לאחר צאת הכוכבים – מסתבר ששייכת ללילה. ולעומת זאת המתפלל ערבית מבעוד יום, וכן המקדש על היין מבעוד יום, הברכות שמברך נמנות בברכות היום ולא הלילה, הואיל ועדיין יום הוא לשאר הלכות. כן מובא בשם הגרשו"א אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה כב, כג).
ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה כג) כתב שברכת המזון של סעודה שהתחילה ביום, מצטרפת לחשבון מאה ברכות של יום.

המתפלל וטעה, כגון שהזכיר 'מטר' בקיץ, אעפ"י שלא יצא ידי חובת תפילה, לא בטל שם 'תפילה' ממנה, הלכך עלו לו הברכות למאה ברכות (עפ"י הליכות שלמה ח"א פרק ח הערה ו. וע"ש בהערה יא שצדד בזה).

יש מי שכתב שגרימת חיוב ברכות כדי להשלים למאה ברכות מותרת, ואין בדבר חשש ברכה שאינה צריכה, שהרי זה נחשב 'צורך' (שו"ת אור לציון יז).
כתב כן עפ"י לשון הרמב"ם (תפילה ז, טז): 'בשבתות וימים טובים... צריך להשלים מאה ברכות מן הפירות. כיצד, אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה בכל יום'. וכתב שפירוש הלח"מ שמדובר בנמלך אינו במשמע. ואיני יודע מדוע, הלא יש לפרש בשופי שבמשך היום אוכל מדי פעם ומברך לאחריה ולאחר זמן עושה כן שוב, ואין כאן ברכה שאינה צריכה כי כעת אין רוצה לאכול יותר. ואין איסור לאכול כדי לברך.
ואולם להכניס עצמו בספר ברכה לבטלה בשביל השלמת מאה ברכות אינו רשאי (עפ"י מג"א מו).

מי שלא יוכל להגיע למנין מאה, אעפ"י כמשמע מדברי הרמב"ם (בסוף הלכות ברכות) שיש ענין להרבות בברכות הנצרכות (עפ"י מכתב מורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א, מובא להלן מה).

נראה שנשים אינן חייבות בדבר, שכיון שחשבון מאה ברכות כלול בעיקרו משלש תפילות ביום וברכות קריאת שמע, והרי הן פטורות מחלק מהתפילות והברכות, וישנם ימים שאין באפשרותן להרבות בברכות הנהנין כגון בתענית, על כן מסתבר שמעיקרא לא נתקנה תקנה זו עליהן (עפ"י הגרשו"א אויערבך, מובא בהליכות שלמה ח"א כב, כה. וכן נקט בשו"ת שבט הלוי ח"ה כג).

[בשו"ע הגר"ז (מו) משמע שברכות השחר תקנו משום תקנת מאה ברכות. (וצוין מקור דבריו לטור. ויש מקום לפרש דברי הטור שלכך תקנו לאמרן כל יחיד ויחיד ואין די באמירת הש"ץ בביהכ"ג, משום שחייב אדם לברך מאה ברכות, אבל עצם תקנת ברכות השחר לא שייכת לדין דמאה ברכות). ולפי"ז אפשר שלדעתו נשים פטורות מברכות השחר שהרי אינן בתקנת מאה ברכות (וכן נקט להלכה בשו"ת אור לציון (ח"ב ד) שנשים פטורות מברכות השחר, אלא שרשאיות). ואולם המשנ"ב שנקט שנשים מברכות ברכות השחר כאנשים (ע סק"ב), יתכן שסבר שתקנת ברכות השחר אינה שייכת לתקנת מאה ברכות. ואף בפסוקי דזמרה נקט המשנ"ב (שם) לחייב נשים, וציין (בשער הציון ד) לדעת הגר"ז שפוסט (וע' שבט הלוי ח"ו יב שנוטה לדברי הגר"ז ויכולות לדלגם בשעת הצורך. וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ב ה) שנשים פטורות מפסוד"ז). ויתכן שהולכים לשיטתם בשני המקומות; האם תקנו חכמים מילי דהודאה ושבה לנשים כאנשים].

'חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, אלו הן: שעשאני ישראל / שלא עשני גויל, שלא עשאני אשה...'. זמנן של ברכות אלו הוא כל היום, שלא כשאר ברכות השחר שזמנן בבוקר (ע' משנ"ב עא סק"ד). ויש לעיין כשלא בירך במשך היום, האם מברכן בלילה. ובשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח ח. וע"ש בח"א יו"ד נד) כתב שזמנן כל היום אבל בלילה אין לברכן. והקם בלילה לאחר חצות מברך קודם עלות השחר.

*

'אל תקרי מה אלא מאה' –

'... דעיקר השורש לאדם שיהיה בהכנעה גדולה ושפל בעיני עצמו ובמה נחשב, ואז יכול לפעול במעשיו כמו בזמן המקדש. וזה הרמז מאה ברכות נגד מאה אדנים שהיו במקדש. וזה פירוש הגמרא 'אל תקרי מה אלא מאה', רצה לומר כאשר תהיה במדרגת 'מה' בהכנעה, תתקן גם כן מאה האדנים, שתפעול במעשיך כמו בזמן המקדש' (מתוך נועם אלימלך ריש חיי שרה). ע"ע שם פרשת תולדות.

'אל תקרי מה' – בלתי אפשרי שתבוא למדריגת עניויות להיקרא 'מה' – 'אלא מאה' – דהיינו באופן שתוכל לברך מאה ברכות בכל יום בלי שום מחשבה זרה, ואז תהיה במדריגת 'מה' (שם, ליקוטי שושנה עה"פ ירונו וישמחו).

*

מובא בספר הרוקח (שכ) רמז על מאה ברכות: האלף לך שלמה שהרי אמרו (בחולין פז). החוטף ברכה מחברו נותן לו י' זהובים [וסימנך: 'עשרה זהב משקלם... ברוך ה' אלקי אדני אברהם], הרי למאה ברכות אלף זהובים. ויש לבאר המשך הכתוב: ומאתים לנטרים את פריו – ביום השבת חסרים לפי החשבון עשרים ברכות, וממלאם במיני פירות ומגדים, הרי לנטרים את פריו יש עוד מאתים זהובים, כלומר עשרים ברכות חסרים. ותקנה נוספת יש עפ"י מה שכתבו הפוסקים היושבת בגנים – זוהי כנסת ישראל היושבים בבתי כנסיות (כמו שדרשו במדרש רבה), חברים מקשיבים לקולך השמיעני – שמתכוונים לצאת בברכות ששומעים מחבריהם בשעה שעולים לקרוא בתורה והם עונים 'אמן', גם בזה ממלאים מאה ברכות (תשובה מאהבה ח"ב רלו, בשם הג"ר שמעלקא מניקלשבורג).

דף מד

על זיהוי החלזון וצביעת תכלת בזמן הזה – ע' בספרים המצוינים בקונטרס שבסוף הספר, פרק שמיני ב.

'אמר רבי נתן: אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה שאין מתן שכרה בעולם הזה ולעולם הבא...'. במסכת קדושין (לט:): מבואר שנחלקו תנאים האם נותנים שכר מצוה בעולם הזה אם לאו. ונראה שרבי נתן דאמר כסתם משנה

הבדיקה ליורה – הצבע שביורה נפסל. ותלו זאת במחלוקת תנאים, האם טעימה פוסלת (כליל תכלת. רבי חנינא בן גמליאל) אם לאו (רבי יוחנן בן דהבאי. שני תולעת – אפילו מראה שני שלה כשר).
 א. להלכה, הטעימה פוסלת (רמב"ם ציצת ב, ג), וכפי שנהג רבי מני (מג. כפרש"י).
 ב. התוס' פרשו [דלא כפי המשתמע מפרש"י] שלדברי הכל כשר לצבוע כמה פעמים צביעה לשמה. לא נחלקו אלא כשצבע בתחילה שלא לשמה.

ג. התכלת אינה ניקחת אלא מן המומחה (היודע שקלא אילן אסור (רש"י). וגם יודע שהטעימה פוסלת (ערש"י ד"ה כחומרי ותוס' ד"ה מאי).

רב יצחק בנו של רב יהודה היה בודק על ידי שרייתה ב'מגביא גביא' (לפרש"י היינו אלו, אכן מלת. והרמב"ם מפרש: תבן. ורבנו גרשום כתב: מין צבע). ומי שבלילתא (רש"י: מים היוצאים מהתלתן. רמב"ם: ריר של שבלול) ומימי רגלים בן ארבעים יום (תינוק בן ארבעים. ל"א: שעברו מ' יום משיצאו מגוף האדם. רש"י). אם לא נפרד המראה מהחוט – כשרה. ואם נפרד, אמרו בה בדיקה נוספת (בשם רב עזירא): מביא שאור קשה של שעורים ואופה את התכלת שנשתנה עמו. נשתנה המראה למעליותא – כשרה. לגריעותא – פסולה.

א. המוצא חוטי תכלת בשוק [שזורים ופסוקים. ערמב"ם וראב"ד] – כשרה, שרוב המצויים אצלה מומחים הם (תוס' עפ"י עירובין צו: ודוקא תכלת, אבל חוטי לבן אפילו פסוקים ושזורים פסולים. ערוה"ש י"ז ט, י"א).

ויש אומרים שלהלכה אין כשר (ערמב"ן עירובין צו; רמב"ם ציצת ב, ז ובכס"מ; בהגר"א שא, מב). מלבד אם ניכר שעשויים למצות ציצית, שאין עושים דוגמתם לדברים אחרים (עפ"י כף החיים כ"ז).

ב. גם כשאין תכלת, אין ליקח ציציות אלא מהבקי והנאמן בעשיה לשמה (עפ"י קיצור שלחן ערוך ט, א; כף החיים י"א, ד מחסד לאברהם; קובץ אגרות חזו"א ח"א י')

אבל ליקח טלית מצויצת מסתם ישראל – כשר, כל שאינו חשוד (ע' להלן מג. 'הלוקח טלית מצויצת מן השוק; או"ח יט, ע"ש במשנ"ב ובבאה"ל). ואף בזמן שיש תכלת (ערוך השלחן כ, א).

ג. מפרוש רבנו גרשום משמע שאפילו לוקח ציצית מהמומחה, מדת חסידות היא לבדוק התכלת, כהנהגת רבי מני, וכדברי 'ההוא סבא' אליו, כן עשו הקודמים לך והצליחו עסקיהם.

ד. תפלין אינן נקחות אלא מן המומחה. ספרים ומוזוות ניקחים מכל אדם. לאלו ולאלו יש בדיקה בחסרות ויתרות.

לפרש"י ורמב"ם, טעם החילוק הוא לפי שבתפלין צריך עיבוד לשמן, לכך אינן נקחות אלא מהמומחה. משא"כ בספרים ומוזוות. והתוס' צדדו בדעתם שבשאר ספרים מדובר, אבל ספר תורה צריך לעבד עורו לשמה.

והתוס' נוקטים שמשום עיבוד לשמה אין לחוש כי הכל בקיאים בו, אלא משום שתפלין גנאי [או טורח. ע' שטמ"ק] לסותרן, לכך הצריכו לכתחילה לקחתן מהמומחה, שלא יצטרך לפתחן ולבדוק חסרות ויתרות. משא"כ ספרים ומוזוות רשאי ליקחם מכל אדם ולבדוקם.

דף מג

עה. א. מה דינה של מכירת טלית מצויצת וקנייתה מן הנכרי?

ב. האם נשים חייבות בציצית? האם כסות לילה חייבת? האם כסות סומא חייבת? מה דינם של כהנים גרים ועבדים?

ג. מתי מברכים על הציצית?

ד. מה דינו של בגד בן שלש כנפות או חמש?

ה. מה דרשו מוראיתם אתו?

א. אין אדם רשאי למכור טלית מצויצת לעובד כוכבים עד שיתיר ציציותיה, אם משום זונה (ישראלית, שמא תהא סבורה שהוא ישראלי ותיבעל לו. פירוש אחר: שמא יתן הטלית לזונה והיא תאמר ישראל נתנה לי ויבואו לחשדו. ערש"י) או שמא יתלוה עמו בדרך ויהרגנו (רב יהודה).

אף לתגר נכרי אסור למכור (אחרונים ס"כ). והב"ח מתיר. וע' פמ"ג.

אף על פי כן, הלוקח טלית מצויצת מתגר נכרי כשרה (שאינו מרע לעצמו ולכך נאמן שלקחה מישראל). לקח מן ההדיוט – פסולה.

יש אוסרים ליקח ציציות מן הנכרי אפילו תגר, ולא התיירו אלא טלית מצויצת (מג"א). ויש מקלים. והסכימו בארצה"ח וישוע"י שאם עסקו בסחר ציציות מותר (עפ"י משנ"ב כ סק"ד).

ב. הכל חייבים בציצית, כהנים [אעפ"י שהותר להם כלאים בשעת עבודה, אין אומרים כל שאינו אסור בכלאים אינו חייב בציצית, שהרי הם מוזהרים על כלאים שלא בשעת עבודה] לויים וישראלים, גרים (בספרי זוטא פ' שלח דרשו לרבות גרים, הגם שנאמר 'בני ישראל') נשים ועבדים [וכן היה רב יהודה נוהג להטיל ציצת בבגדי אשתו]. רבי שמעון פוטר בנשים מפני שמצות עשה שהזמן גרמא היא, שסובר כסות לילה פטורה מן הציצית (וראיתם אתו). ולדעת חכמים כסות לילה חייבת.

התוס' הוכיחו שהלכה כרבי שמעון, לפטור כסות לילה. וכן פסק הרמב"ם (ג, ו) ושאר פוסקים. ונחלקו הראשונים האם כסות המיועדת ללילה פטורה אפילו לובשה ביום, או שמא אין פטור אלא כשלושב בלילה, ואפילו כסות המיועדת ליום. ויש להחמיר בדבר, להטיל ציצית אבל לא לברך אלא ביום ובכסות המיועדת ליום. והוא הדין בכסות המיועדת ליום וללילה, כלובשו ביום מברך עליו (עפ"י משנ"ב ר"ס יח. ואפילו אם ביום משתמש בו באקראי, נראה שחייב. אבל שמיכה שעיקרה ללילה ונשאר מכוסה בה בבוקר, י"ל שדינה ככסות לילה. חזו"א ג, לה).

כסות סומא חייבת בציצית (אשר תכסה בה. ומסתבר לרבות כסות סומא ולא לילה, שכן ישנה בראיה אצל אחרים).

ג. כל אימת שמתכסה בטלית – מברך עליה. [רב יהודה היה מברך פעם אחת ביום, כאשר היה מחליף כסות לילה לכסות יום – שמפני צניעותו לא היה מסיר גלימתו מעליו כל היום].

ד. על ארבע כנפות כסותך – ולא שלש. אבל בגד בעל חמש כנפות חייב (אשר תכסה בה).

ומטיל בארבע כנפות המרוחקות (פוסקים). ולדברי רבי ישמעאל שכל ציצית מצוה בפני עצמה, מטיל חמש ציציות, אחת בכל כנף (כדלעיל לו: וברש"י).

ה. כאמור רבי שמעון ממעט כסות לילה מוראיתם אתו. וברייתות דרשוהו בדרכים אחרות; –

וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' – ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה, ואיזו זו קריאת שמע, שקוראים אותה משיכיר בין תכלת ללבן.

התוס' כתבו שאסמכתא בעלמא היא, שקריאת שמע דרבנן. ואולם יש סוברים שק"ש דאורייתא.

- ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה, ואיזו זו מצות כלאים.
- כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצוות כולן, ורבי שמעון היא שאמר מצות עשה שהזמן גרמא היא (שרוב מצוות נוהגות ביום. לשון אחרת: כיון שנתחייב אדם בה, שהגיע לכלל מצוה, נתחייב בכלן, והשמיענו אגב ריהטא שאין חייבים אלא אנשים ולא נשים שאינן בכל המצוות. ערש"י ושיטמ"ק).
- שקולה מצוה זו כנגד כל המצוות כולן.
- ראייה מביאה לידי זכירה, זכירה מביאה לידי עשייה.
- רבי שמעון בן יוחאי אומר: כל הזריו במצוה זו, זוכה ומקבל פני שכינה ('אותו' כלפי מעלה, ככתוב ואתו תעבד).

דפים מג - מד

עו. א. אלו מעלות וקיבול שכר יש למקיים מצות ציצית, ולהפך למבטלה? וכן בתפליין?
 ב. חלזון שעושים ממנו תכלת, מהו?

א. כל הזריו במצות ציצית, זוכה ומקבל פני שכינה.
 אמר רבי נתן: אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה שאין מתן שכרה בעולם הזה ולעולם הבא, וכמעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית וכו'.

גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו, איזה מהן עונשו מרובה, הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא.

חביבים ישראל שסיבבן הקב"ה במצוות; תפליין בראשיהן ותפליין בזרועותיהן וציצית בבגדיהם ומזוזה לפתחיהם... וכל שיש לו תפליין בראשו ותפליין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו - הכל בחיזוק שלא יחטא.

אמר רב ששת: כל שאינו מניח תפליין עובר בשמונה עשה. וכל שאין לו ציצת בבגדו עובר בחמשה עשה (ועשו, ונתנו, והיה לכם לציצית, וראיתם, גדלים תעשה לך).

כל המניח תפליין מאריך ימים...

ומובטח לו שהוא בן העולם הבא (טור או"ח מד, משימושא רבא).
 ואין לך גדולה בכל מצות עשה שבתורה יותר ממצות תפליין, שהוקשה כל התורה אליה (גאונים, מובא באשכול ושבלי הלקט ובשו"ת מהר"ם לבוב רכד וברא"ש סי' כו).
 וכל זמן שהתפליין בראשו ועל זרועו, הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק (רמב"ם תפליין ד, כה).

ב. חלזון זה, גופו דומה (במראהו) לים. וברייתו (תבנית צורתו) דומה לדג. ועולה (מהים). וי"א: מהארץ.
 ערש"י כאן וסנהדרין צא; ריעב"ץ) אחד לשבעים שנה (במסכת ציצית י"ג: שבע שנים). ובדמו צובעים תכלת - לפיכך דמיו יקרים.